

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ НУТОМ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ НІШЕВИХ КУЛЬТУР

О.А. ТОМАСHEВСЬКА,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри організації підприємництва та
біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2444-7259>

E-mail: tomashevskia2011@ukr.net

Анотація. У статті досліджено тенденції світового виробництва й торгівлі нутом, проаналізовано динаміку експортно-імпортних операцій України в цьому сегменті та окреслено перспективи нарощування експорту культури вітчизняним агробізнесом. Зазначено, що впродовж останнього десятиліття для світового ринку нуту характерною є тенденція до збільшення його ємності через зростання попиту на культуру, зумовленого поширенням різних видів вегетаріанства, концепцій здорового харчування, розвитку ринку нутового протеїну тощо. Проаналізовано динаміку та структуру світового виробництва нуту в розрізі країн станом на 2022 р. З'ясовано, що п'ятірку провідних імпортерів нуту формують Пакистан, Бангладеш, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина та Індія. Україна у світовому рейтингу експортерів нуту посідає 24-ту сходинку. Відмічено, що з-поміж усіх бобових культур через війну в Україні найбільше постраждало виробництво нуту, так як вирощується він переважно в Одеській, Харківській і Кіровоградській областях. У 2022 р. обсяги поставки культури на зовнішні ринки були майже в 5 разів меншими порівняно з попереднім періодом. Виявлено, що основними покупцями українського нуту є Туреччина, Саудівська Аравія та Ізраїль, у 2022 р. у ці країни було реалізовано більше половини (52,4 %) усього експорту. Встановлено, що країни Європейського союзу імпортують у середньому в межах 150 тис. тонн нуту щорічно, переважно з Мексики, Туреччини, Канади, Аргентини та США. Акцентовано увагу на прогнозі ємності світового ринку нуту. Зазначено, що динаміка зростання ємності світового і європейського ринку нуту, зокрема, формує для українських сільськогосподарських виробників перспективи зовнішньої торгівлі культурою, що є важливим з позицій нішевої диверсифікації агробізнесу.

Ключові слова: нішеві культури; нут; експорт; імпорт; агробізнес.

Актуальність

В умовах сучасних викликів, які постали перед вітчизняним агробізнесом (спричинене ускладненням експорту збільшення обсягів перехідних запасів традиційних культур, зниження цін на них тощо), все більшої актуальності набуває проблема диверсифікації останнього через виробництво продукції нішевих сільськогосподарських культур. Характерними ознаками цієї групи культур є їх агротехнічні (використовуються в сівозміні як попередники основних культур та/або культури-замінники для пересіву загиблих зернових культур) і економічні особливості (не є бізнес-культурами, не набули широкого розповсюдження, розраховані на споживача вузького ринкового сегменту, відповідно попит на них є ситуативним, з низькою ціновою еластичністю).

Однією з важливих нішевих культур є нут – бобова культура з високою харчовою цінністю, яка містить значну кількість амінокислот і елементів. Нут є хорошим попередником для більшості сільськогосподарських культур. Завдяки здатності до біологічної фіксації азоту, він залишає в ґрунті 100-120 кг/га біологічного азоту, тим самим зберігає й підвищує родючість [7, с. 6].

Зростання світового попиту на нут, обумовлене тенденцією до збільшення в раціоні харчування продуктів рослинного походження, створює для українських аграріїв перспективи зовнішньої торгівлі культурою. Для сільськогосподарського виробника вирощування нішевих культур є одним із напрямів зниження рівня фінансових ризиків, перестраховування на випадок неврожаю основних

культур або відсутності оптимального рівня попиту на них, з одного боку, та реалізації експортного потенціалу галузі, з іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання нішевої диверсифікації агробізнесу і зміцнення його експортного потенціалу є предметом дослідження низки науковців. Зокрема, наукові доробки Кучера А., Кучер Л. і Пашенко Ю. [8] направлені на аналіз експортного потенціалу та ефективності виробництва нішевих культур у контексті концепції сталого розвитку аграрних підприємств. Вирощування нішевих культур як інструмент забезпечення економічної стійкості господарств в умовах повоєнного розвитку розглядають Прокопенко К. та Удова Л. [10]. Кернасюк Ю. [6] обґрунтовує роль цієї групи культур у стратегії диверсифікації агробізнесу й страхування діяльності від багатьох ризиків, наголошуючи при цьому на необхідності використання інноваційних технологій у галузі. Аналізу господарської цінності нішевих культур і обґрунтуванню перспектив розвитку їх виробництва присвячено праці Байдали В., Мірзоевої Т., Мірзоева Т. [1]. Височанська М. та Зубченко В. досліджують еколого-економічні аспекти вирощування нішевих культур сільськогосподарськими підприємствами [4]. Актуальні тенденції, ключові особливості українського ринку нішевих культур і аналіз ефективності державної підтримки їх виробництва висвітлюються в працях Беженар І. та Скиби Г [2].

У цілому інтерес науковців і практиків до підходів нішевої диверсифікації аграрного бізнесу та зміцнення

його експортного потенціалу є свідченням актуальності цієї проблеми, відповідно в динамічних умовах зьогодення доцільним є подальше її вивчення.

Мета статті полягає в дослідженні тенденцій світового виробництва й торгівлі нутом, аналізі динаміки експортно-імпортних операцій України в цьому сегменті та окресленні перспектив нарощування експорту культури вітчизняним агробізнесом.

Матеріали і методи дослідження

Основою дослідження є системний підхід як головний напрям методології наукового пізнання, що передбачає вивчення об'єктів як складних систем. З метою зведення статистичних даних було використано метод побудови гістограм, для аналізу рівня і динаміки виробництва, експорту та імпорту нуту у світі в цілому, в розрізі країн і в Україні зокрема – методи аналізу та синтезу. Візуальне представлення аналітичного матеріалу здійснено за допомогою графічного й табличного методів.

Інформаційною базою слугували наукові доробки українських і зарубіжних вчених із досліджуваної проблеми, матеріали Державної служби статистики України та статистичної бази Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН Faostat.

Результати дослідження та їх обговорення

Упродовж останнього десятиліття через зростання попиту спостерігається чітка тенденція до збільшення світових обсягів виробництва нуту – у 2022 р. з площі 14,8 млн га було зібрано 18,1 млн тонн культури, що на 67,6 % більше, ніж у 2010 р. (табл. 1). У цілому ж за останні тридцять років рівень світових урожаїв нуту збільшився вдвічі.

Найбільшим виробником культури є Індія. У 2022 р. у країні її було вирощено 13544 тис. ц, що становило 72,5 % світових валових зборів (табл. 2). Друге та третє місце в рейтингу посідають Австралія та Туреччина – з часткою відповідно 5,7 та 3,1 %.

Найбільшими країнами-експортерами нуту є Австралія, Індія та Канада – у 2022 р. їх сумарна питома вага у світовому експорті склала 50,7 % (рис. 1). Австралія, попри те, що у світових рейтингах виробників нуту посідає друге місце, впродовж останніх десяти років залишається найбільшим його експортером. У 2016-2017 рр. у країні було вирощено близько 2 млн тонн культури, що в 2,5 рази перевищило показник 2012 р. Причиною цього слугувало зростання попиту на нут в Індії, як наслідок експортні поставки з Австралії склали понад 1,1 млрд доларів США, що становило 62 % загального експорту країни.

1. Динаміка виробництва нуту у світі

	Роки				
	2010	2015	2020	2021	2022
Площа, млн га	12,0	11,8	13,6	14,1	14,8
Виробництво, млн т	10,8	10,9	15,1	15,9	18,1
Урожайність, ц/га	9,0	9,3	11,1	11,3	12,2

Джерело: складено автором за [16].

2. Структура виробництва нуту у світі в розрізі країн, 2022 р.

Країни	тис. т	%
Усього	18130	100,0
<i>у тому числі:</i>		
Індія	13544	74,7
Австралія	1062	5,9
Туреччина	580	3,2
Ефіопія	493	2,7
росія	468	2,6
М'янма (Бірма)	448	2,5
Пакистан	316	1,7
Мексика	189	1,0
Іран	176	1,0
США	166	0,9
Канада	128	0,7
Аргентина	102	0,6
Судан	97	0,5
Об'єднана Республіка Танзанія	92	0,5
Алжир	38	0,2
Йемен	37	0,2
Марокко	31	0,2
Сирійська Арабська Республіка	20	0,0
Китай, материк	17	0,1
Узбекистан	14	0,1

Джерело: складено автором за [16].

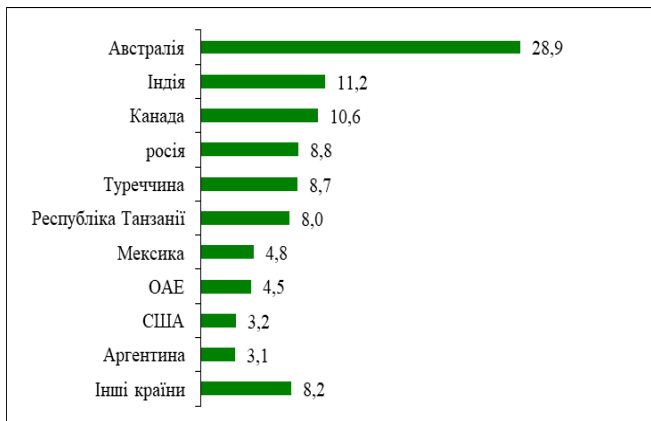

Рис. 1. Основні країни-експортери нуту в 2022 р., % до світового експорту

Джерело: побудовано автором за: [16].

Наприкінці 2017 р. з метою обмеження імпорту і підтримки місцевих фермерів урядом Індії було запроваджено 30-відсоткове ввізне мито на нут, у лютому 2018 р. його підвищили на 10 в.п. – до 40 %, у березні цього ж року – ще на 20 в.п. – до 60 %. Як наслідок, посіви культури в Австралії скоротилися вдвічі. Тим не менше, Австралія залишається найбільшим продавцем нуту, з приблизно третиною світового експорту. У 2022 р. країна реалізувала культури на 338 млн дол. США, 80 % з яких припало на Бангладеш і Пакистан. На початку травня 2023 р. у зв'язку з 20-відсотковим підвищенням внутрішніх цін на нут індійським урядом було скасовано ввізне мито на культуру. Такі заходи, направлені на убезпечення споживачів від здорожчання основного продукту харчування, не сприяють нарощуванню виробництва місцевими фермерами, проте можуть бути на користь австралійським аграріям, які через тривалу посушливу погоду замість пшениці висівають нут [17].

Індія посідає друге після Австралії місце в рейтингу країн-експорте-

рів нуту. Обсяги поставок культури з країни мають тенденцію до зростання – у 2022 р. порівняно з 2021 р. вони збільшилися вдвічі та склали 226 млн дол. США. Це відбулось в основному через збільшення експорту до Об'єднаних Арабських Еміратів і Ірану. Імпорт у цьому ж році склав 50 млн дол. США (для порівняння – у 2013 р. він становив 335 млн дол. США, у 2017 р. – 1,3 млрд. млн дол. США). Нут в основному був завезений з Танзанії – на суму 45 млн дол. США (90 % від усього імпорту).

Переважна частина (80 %) виробництва нуту в Канаді зосереджена в степовій провінції Саскачеван. Упродовж останніх десяти років обсяги експорту культури з країни зросли в 4,4 рази і склали в 2022 р. 203 млн дол. США. Найбільшими покупцями, на які припадає більше половини канадського експорту, є Пакистан, Сполучені Штати Америки та Європейський Союз [18].

До п'ятірки провідних імпортерів нуту належать Пакистан, Бангладеш, Об'єднані Арабські Емірати, Туреччина та Індія (рис. 2). У 2022 р. ці

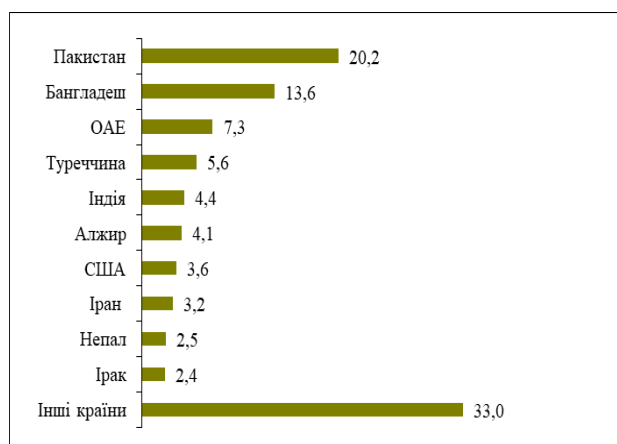

Рис. 2. Основні країни-імпортери нуту в 2022 р., % до світового імпорту
Джерело: побудовано автором за: [16].

3. Рівень і динаміка показників зовнішньої торгівлі нутом в Україні

Роки	Обсяг, т	Вартість, тис. дол	Ціна, дол/т
	<i>Експорт</i>		
2018	4945	2865	579,37
2019	32059	11088	345,86
2020	39552	15186	383,96
2021	20634	11969	580,08
2022	4521	3389	749,61
	<i>Імпорт</i>		
2018	1049	1388	1323,33
2019	310	394	1270,51
2020	241	131	542,66
2021	133	83	625,02
2022	22	33	1497,05

Джерело: складено автором за [16].

країни придбали більше половини (51,1 %) представленої на ринку пропозиції культури.

Україна у світовому рейтингу експортерів нуту посідає 24-те місце. Варто зазначити, що з-поміж усіх бобових культур у результаті бойових дій найбільше постраждало виробництво нуту, так як вирощується він в основному в Одеській, Харківській і Кіровоградській областях. У 2022 р. на зовнішні ринки було поставлено 4521 т культури, що в 4,6 рази менше, ніж у 2021 р. (табл. 3).

У довоєнний період (2017-2021 рр.) розміри посівних площ нуту в нашій країні суттєво коливались. Так, у 2018 р. порівняно з попереднім періодом вони зросли в 3,3 рази (до 45 тис. га), валовий збір – у 2,8 рази і склав 535, 6 тис. ц [3]. Цьому сприяли стабільний попит на світовому ринку, підвищення закупівельних цін, а також адаптаційні можливості культури до вирощування в більшості регіонів країни в умовах аридизації. Для малого середнього бізнесу нут став такою ж маржинальною культурою як соняшник або ріпак. Упродовж

2013–2017 рр. середня ціна 1 т експортованого українського нуту зросла на 30 % – до 757,2 дол. США, а обсяги експорту – на 50 % – до 7507,8 тонн [9]. Щодо імпорту, то Україна купує незначні обсяги насіння нуту (22,3 тонни у 2022 р.) в основному в Австралії та Туреччині – відповідно 33,8 та 22,5 % від загальних обсягів.

У 2021 р. через тенденції, які сформувались на світовому ринку нуту політикою його ключових гравців, про яку йшлося вище, площі посіву культури порівняно з 2018 р. зменшилися в 5 разів – до 8,4 тис. га. У 2022 р. – році початку війни тенденції не змінились – валовий збір нуту склав 44,2 % до попереднього періоду через суттєве (на 63,1 %) скорочення посівних площ, оскільки, вирощувалась культура переважно у трьох областях – Одеській, Харківській та Кіровоградській [11].

Основним покупцем українського нуту є Туреччина – у 2022 р. туди було реалізовано 1238 т культури, що становило 27,4 % усього експорту (рис. 3). Країна входить до п'ятірки лідерів-експортерів, а також імпор-

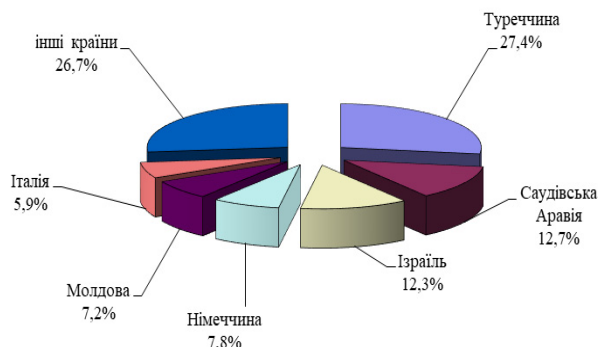

Рис. 3. Структура експорту нуту з України, 2022 р.

Джерело: побудовано автором за: [16].

терів культури. Із 2021 року експорт нуту з Туреччини був ускладнений через певні урядові обмеження. У жовтні 2021 р. з метою усунення дефіциту внутрішнього виробництва та стабілізації цін було введено заборону реалізації нуту на зовнішні ринки до 2022 року. Із серпня 2023 до 1 січня 2024 року ця заборона була продовжена. Компаніям щомісяця з 1 серпня 2023 р. по 1 січня 2024 р. надавались дозволи на експортну реєстрацію максимум 55% експорту, який вони здійснили за той самий місяць попереднього року. Це спричинило зосередження на реекспорті нуту іншого походження, відповідно погравилась торгівля з такими країнами, як Австралія, Канада та росія. Туреччина скористалася нездатністю росії реалізовувати культуру на європейських ринках після вторгнення в Україну і стала основним імпортером російського нуту – турецькі імпортери закупають дешевший російський нут, переробляють його, а потім реекспортують на інші ринки [14].

Європейські країни імпортують у середньому 150 тис. тонн нуту щоріч-

но переважно з Мексики, Туреччини, Канади, Аргентини та США. Загалом європейський ринок є перспективним для України з позицій експортних поставок. Попит на культуру зростає через збільшення її споживання в контексті дотримання концепцій здорового харчування, вегетаріанства, веганства, флекситаризму тощо. Дефіцит пропозиції нуту в 2021-2022 рр. спричинив суттєве його подорожчання. Так, до прикладу, середній рівень цін, за якими він постачався до Європейського Союзу та Великобританії, зріс із 717 в 2020 р. до 1323 євро за тону в 2022 р. Через велику кількість індійського (1,4 млн осіб) і пакистанського (1,2 млн осіб) населення в Сполученому Королівстві, на відміну від інших європейських ринків, існує відносно високий стабільний попит на нут типів Дейзі та Кабулі.

Споживання нуту в Німеччині теж характеризується позитивною динамікою, на що, зокрема, суттєво впливає попит з боку турецького етнічного населення (2,5 млн осіб). Південна Європа (особливо Іспанія та Італія) є важливим регіоном традиційного

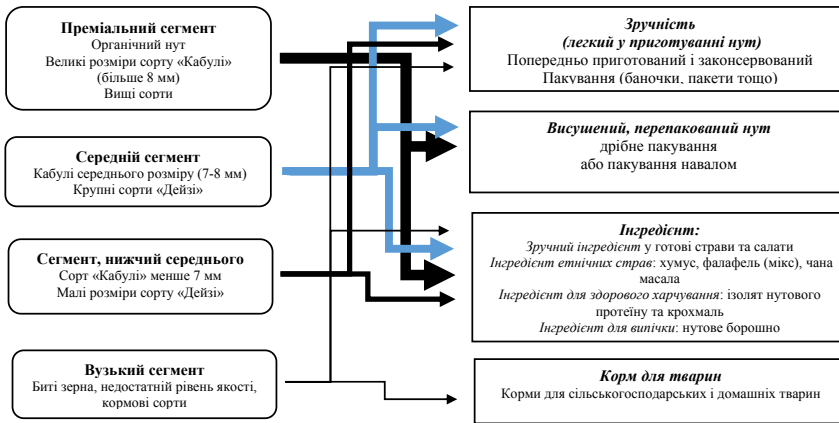

Рис. 4. Сегментація європейського ринку нуту

Джерело: побудовано автором за: [15].

споживання цієї культури. Регіон домінує в європейському імпорті нуту.

Традиційна італійська кухня містить низку страв із нуту. До того ж, у країні на державному рівні підтримується виробництво безглютенових харчових продуктів, у яких пшениця, наприклад, замінюється бобовими. Попри те, що країна є одним із найбільших виробників нуту в Європі (близько 15 % є органічним), задоволення внутрішнього споживчого попиту залежить від зовнішніх ринків [19].

У цілому європейський ринок нуту може бути представлений у вигляді сегментів – від преміального до вузького (рис. 4). Ширші стрілки означають більшу ємність. Якщо перший містить органічні і крупні боби сорту «Кабулі», то вузький – корми для тварин. Варто зазначити, що хоча нут багатий на цінні й поживні елементи для раціону тварин, через відносно високу ціну він поступається іншим бобовим, наприклад, сої. Відповідно, цей сегмент ринку невеликий. Перспективним ринком збуту культури в Європі є харчова промис-

ловість. Поєднання нутового та пшеничного борошна сприяє зниженню рівня глютену в готовому продукті, нутове борошно також може бути альтернативою таким інгредієнтам як молоко та яйця, які мають більший вуглецевий і водний слід. При цьому варто зазначити, що характерними особливостями нуту, які чинять суттєвий вплив на формування експортної політики, є те, що за умов тривалого зберігання (від шести до дванадцяти місяців) його якість погіршується, культура швидко нагрівається та виділяє значну кількість вологи, в результаті чого може зіпсуватися. Наприклад, нут сорту «Дейзі» у сховищі темніє і втрачає енергетичну цінність. Навіть за оптимальних рівнів температури та відносної вологості якість нуту погіршується швидшими темпами, ніж якість інших культур [5].

Відповідно до звіту, опублікованого аналітичною компанією «Zion Market Research», у 2023 р. розмір світового ринку нуту оцінювався в 15,05 млрд дол. США, за прогнозними розрахунками, до кінця 2032 р. він досягне 28,32 млрд дол. США

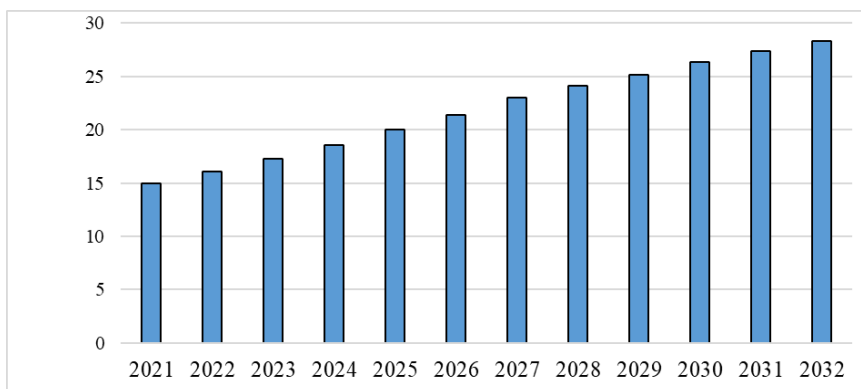

Рис. 5. Прогноз ємності світового ринку нуту ринку, млрд дол. США

Джерело: [12].

(рис. 5). Очікується, що ринок зростатиме з CAGR (сукупним середньорічним темпом зростання) 7,4 %.

Важливим чинником формування й зростання ємності світового ринку нуту є позитивні тенденції в такому його сегменті як ринок нутового протеїну. Очікується, що до 2033 року останній досягне ринкової оцінки в 165,1млн дол. США, прискорившись із CAGR на 5,1% з 2023 по 2033 рік. Це зумовлено властивостями білку нуту – він не містить алергенів, широко використовується в спортивно-му харчуванні, має емульгуючі властивості, через що використовується як сировина у високо- та/або низькотемпературних технологіях [13].

Висновки і перспективи подальших досліджень

Результати досліджень свідчать про тенденції до збільшення світового виробництва нуту – впродовж 2010-2022 рр. урожай культури зріс на 67,6 %, а за останні тридцять років – удвічі. Найбільшим виробником культури є Індія, частка якої у світових валових зборах у 2022 р. склала

72,5 %. Зростання попиту на культуру зумовлене поширенням концепцій здорового харчування, вегетаріанства, розвитку ринку нутового протеїну тощо. Третина світового експорту припадає на Австралію. У світовому рейтингу експортерів нуту Україна посідає 24-ту сходинку. Унаслідок бойових дій із-поміж усіх бобових культур найбільше постраждало виробництво нуту, так як його вирощування зосереджено в Одеській, Харківській і Кіровоградській областях. У 2022 р. обсяги поставки культури на зовнішні ринки були майже в 5 разів меншими порівняно з попереднім періодом. Основними покупцями українського нуту є Туреччина, Саудівська Аравія та Ізраїль – у 2022 р. в ці країни було реалізовано відповідно 27,4, 12,7 та 12,3 % усього експорту. Що стосується імпорту, то Україна купує незначні обсяги насіння нуту (22,3 тонни у 2022 р.) в основному в Австралії та Туреччині. Країни Європейського союзу імпортують в середньому в межах 150 тис. тонн нуту щорічно, переважно з Мексики, Туреччини, Канади, Аргентини та США. Попит на культуру зростає че-

рез збільшення її споживання в контексті світових тенденцій.

За прогнозами експертів, розмір світового ринку нуту, який у 2023 р. оцінювався в 15,05 млрд дол. США, до кінця 2032 р. досягне 28,32 млрд дол. США. Очікується, що ринок зростатиме сукупним середньорічним темпом на рівні 7,4 %. Відтак, динаміка зростання ємності світового та, зокрема, європейського ринку нуту формує для українських виробників перспективи зовнішньої торгівлі культурою, що є важливим з позицій нішевої диверсифікації агробізнесу.

Список використаних джерел

- Байдала В., Мірзоева Т., Мірзоев Т. Господарська цінність технічних нішевих культур і перспективи розвитку їхнього виробництва. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. Том 14. № 1. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25903>
- Беженар І., Скиба Г. «Нішеві» культури: стан, проблеми та перспективи. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Економічні науки. 2023. № 4 (71). С. 23-32.
- Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Височанська М., Зубченко В. Еколого-економічні аспекти вирощування нішевих культур сільськогосподарськими підприємствами. *Збалансоване природокористування*. 2024. № 5. С. 53-59.
- Знайомтесь - нут або турецький горох. 2014. URL: <https://www.zerno.org.ua/articles/marketing/409>
- Кернасук Ю. Нішеві культури в стратегії інноваційної диверсифікації агробізнесу. 2021. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22969-nishevi-kultury-v-strategii-innovatsiinoi-diversyfikatsii-agrobiznesu.html>
- Колесніков М.О., Кадиров Т.Р. Рекомендації по вирощуванню нуту в умовах півдня України. Мелітополь : ТДАТУ, 2022. 44 с.
- Кучер А., Кучер Л., Пащенко Ю. Експортний потенціал нішевих культур у формуванні сталого розвитку підприємств і регіонів. 2021. URL: https://www.researchgate.net/publication/353805243_Eksportnij_potencial_nisevih_kultur_u_formuvanni_stalogo_rozvitku_pidpriemstv_i_regioniv
- Перспективний нут. 2018. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/10611-perspektyvnyi-nut.html>
- Прокопенко К., Удова Л. (По)воєнні перспективи вирощування нішевих культур в аграрному секторі. *Економіка і прогнозування*. 2023. № 2. С. 118-133.
- Томашевська О. Виробництво нуту як один із напрямів нішевої диверсифікації агробізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3443>
- Chickpea Market Growth, Size, Share, Trends, and Forecast 2032. 2023. URL: <https://www.zionmarketresearch.com/report/chickpea-market>
- Chickpea Protein Market Outlook. 2023. URL: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/chickpea-protein-market>
- Chickpeas Market Update – November 2023. 2023. URL: <https://seedeapl/chickpeas-market-update-november-2023/>
- Entering the European market for chickpeas, 2023. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/chickpeas/market-entry>
- Faostat. 2023. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
- India Scraps Pulses Import Tax to Cool Prices Amid Election. 2024. URL:

<https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/india-scraps-import-duty-on-pulses-to-cool-prices-amid-elections?srnd=economics-v2>

18. Spotlight: Global Chickpea Exports Rise. 2023. URL: <https://fas.usda.gov/data/spotlight-global-chickpea-exports-rise>
19. The European market potential for chickpeas. 2023. URL: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oilseeds/chickpeas/market-potential>

References

1. Baidala, V., Mirzoieva, T., Mirzoiev, T. (2023). Hospodarska tsinnist tekhnichnykh nishovykh kultur i perspektyvy rozvytku yikhnoho vyrobnytstva [Economic value of technical niche cultures and prospects for the development of their production]. *Ekonomika i upravlinnia biznesom*, 14, 1. Retrieved from <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25903>
2. Bezhenar, I., Skyba, H. (2023). «Nishevi» kultury: stan, problemy ta perspektyvy. [«Niche» cultures: state, problems and prospects] *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Ekonomichni nauky*, 4 (71), 23-32.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Ofitsiyniy veb-sait. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Vysochanska, M., Zubchenko, V. (2024). Ekologo-ekonomichni aspekty vyroshchuvannya nishovykh kultur silskohospodarskymy pidpriemstvamy [Ecological and economic aspects of growing niche crops by agricultural enterprises]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannya*, 5, 53-59.
5. Znaiomtes - nut abo turetskyi horokh [Meet chickpeas or Turkish peas]. (2014). Retrieved from <https://www.zerno.org.ua/articles/marketing/409>
6. Kernasiuk, Yu. (2021). Nishevi kultury v stratehii innovatsiinoi dyversyfikatsii ahrobiznesu [Niche cultures in the strategy of innovative diversification of agribusiness]. Retrieved from <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22969-nishevi-kultury-v-stratehii-innovatsiinoi-dyversyfikatsii-ahrobiznesu.html>
7. Kolesnikov, M.O., Kadyrov, T.R. (2022). Rekomendatsii po vyroshchuvanniu nutu v umovakh pivdnia Ukrainy [Recommendations for growing chickpeas in southern Ukraine]. Melitopol: TDATU, 44.
8. Kucher, A., Kucher, L., Pashchenko, Yu. (2021). Eksportnyi potentsial nishovykh kultur u formuvanni staloho rozvytku pidpriemstv i rehioniv [Export potential of niche cultures in the formation of sustainable development of enterprises and regions]. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/353805243_Eksportnij_potencial_nisovykh_kultur_u_formuvanni_stalogo_rozvitku_pidpriemstv_i_rehioniv
9. Perspektyvnyi nut [Promising chickpeas]. (2018). Retrieved from <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/10611-perspektyvnyi-nut.html>
10. Prokopenko, K., Udova, L. (2023). (Po) voienni perspektyvy vyroshchuvannya nishovykh kultur v ahroному sektori [(Post-war) prospects of growing niche crops in the agricultural sector]. *Ekonomika i prohnouzuвання*, 2, 118-133.
11. Tomashevskaya, O. (2024). Vyrobnytstvo nutu yak odyin iz napriamiv nishovoi dyversyfikatsii ahrobiznesu [Chickpea production as one of the areas of niche diversification of agribusiness]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 59. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3443>
12. Chickpea Market Growth, Size, Share, Trends, and Forecast 2032. (2023). URL: <https://www.zionmarketresearch.com/report/chickpea-market>

13. Chickpea Protein Market Outlook. (2023). URL: <https://www.futuremarketinsights.com/reports/chickpea-protein-market>
14. Chickpeas Market Update – November 2023. (2023). URL: <https://seedea.pl/chickpeas-market-update-november-2023/>
15. Entering the European market for chickpeas. (2023). URL: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oil-seeds/chickpeas/market-entry>
16. Faostat. (2023). URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
17. India Scraps Pulses Import Tax to Cool Prices Amid Election. 2024. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-05-06/india-scraps-import-duty-on-pulses-to-cool-prices-amid-elections?srnd=economics-v2>
18. Spotlight: Global Chickpea Exports Rise. (2023). URL: <https://fas.usda.gov/data/spotlight-global-chickpea-exports-rise>
19. The European market potential for chickpeas. (2023). URL: <https://www.cbi.eu/market-information/grains-pulses-oil-seeds/chickpeas/market-potential>

Tomashevska O. (2024).

ANALYSIS OF GLOBAL CHICKPEAS TRADE: PROSPECTS FOR UKRAINIAN AGRIBUSINESS IN THE CONTEXT OF PRODUCTION AND EXPORT OF NICHE CROPS

BIOECONOMY AND AGRARIAN BUSINESS, 15(2): 91-102

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/49971>

[https://doi.org/10.31548/economics15\(2\).2024.079](https://doi.org/10.31548/economics15(2).2024.079)

Abstract. The article examines trends in global production and trade of chickpeas, analyzes the dynamics of Ukraine's export-import operations in this segment, and outlines the prospects for increasing the export of culture by agribusiness. It is noted that over the past decade, the world market of chickpeas has been characterized by a tendency to increase its capacity due to the growth in demand for the crop, caused by the spread of various types of vegetarianism, concepts of healthy nutrition, the development of the chickpea protein market, etc. The dynamics and structure of global chickpea production by country as of 2022 were analyzed. It was found that the top five importers of chickpeas are Pakistan, Bangladesh, the United Arab Emirates, Turkey and India. Ukraine ranks 24th in the world ranking of chickpea exporters. It was noted that among all leguminous crops, chickpea production was the most affected by the war in Ukraine, as it is grown mainly in Odesa, Kharkiv and Kirovohrad regions. In 2022, the volume of crop supply to foreign markets was almost 5 times smaller compared to the previous period. It was revealed that the main buyers of Ukrainian chickpeas are Turkey, Saudi Arabia and Israel, in 2022 more than half (52.4%) of all exports were sold to these countries. It was established that the countries of the European Union import an average of 150,000 tons of chickpeas annually, mainly from Mexico, Turkey, Canada, Argentina and the USA. Attention is focused on the forecast of the global chickpea market capacity. It is noted that the dynamics of growth in the capacity of the world and European market of chickpeas, in particular, creates prospects for foreign trade in crops for Ukrainian agricultural producers, which is important from the standpoint of niche diversification of agribusiness.

Keywords: niche crops; chickpeas; export; import; agribusiness.